

# การปฏิรูปการศึกษา : ผู้เรียนได้อะไร

โดยศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย

## 1. ปัญหาของการศึกษาไทยในปัจจุบัน

(ผลงานวิจัย โดย ดร.บุญชม ศรีสะอาด และคณะ

เรื่อง "ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียนของเขตการศึกษา 11" วารสารสภาวิจัยแห่งชาติ 33(1) หน้า 91-106 พ.ศ. 2544

- ด้านครูผู้สอน มีปัญหาเรื่องครูมีหนี้สิน ขาดแคลนครูบางสาขาวิชา สอนไม่ตรงกับวิชาที่เรียนมา ไม่สามารถพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ไม่สามารถสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร สอนไม่เต็มที่และไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- ด้านผู้บริหาร มีปัญหาเรื่องไม่มีการนิเทศภายในที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ไม่บริหารงานวิชาการอย่างจริงจัง ไม่มีอำนาจในการบริหารอย่างสมบูรณ์ และประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ
- ด้านนักเรียน มีปัญหาเรื่องไม่ตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง มีปัญหาครอบครัว ขาดความรักความอบอุ่นจากผู้ปกครอง อ่าน เขียน และใช้ภาษาไทยได้ต่ำกว่าระดับ ชั้นและขาดระเบียบวินัยในตนเอง
- ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน มีปัญหาเรื่องหลักสูตรมีรายวิชาและเนื้อหาสาระมากเกินไป การเรียนการสอนไม่เป็นไปตามแผนการสอน หลักสูตรที่นำไปใช้ไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมาย หลักสูตรไม่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ การดำเนินการวัดผลไม่เป็นไปตามหลักวิชาและหลักสูตรขาดศักยภาพในการพัฒนาคน
- ด้านอุปกรณ์ ขาดสื่อการเรียนการสอนและสิ่งอำนวยความสะดวก มีปัญหาเรื่องแหล่งเรียนรู้ที่จำเป็นของโรงเรียน เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ มีไม่เพียงพอและไม่ได้มาตรฐาน ขาดแคลนวัสดุฝึก อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน และมีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน
- ด้านชุมชนและสิ่งแวดล้อม มีปัญหาเรื่องแหล่งอบายมุข การพนัน ยาเสพติด โรงเรียนห่างไกลชุมชน และชุมชนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนน้อย
- ด้านศึกษานิเทศก์ มีปัญหาเกี่ยวกับไม่สามารถนิเทศได้ตามแผนหรือปฏิทินการนิเทศ จำนวนศึกษานิเทศก์ก็ไม่เพียงพอ ขาดการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน และเป็นระบบทำให้ไม่

สามารถใช้ข้อมูลได้ตามที่ต้องการ ขาดเทคนิคการนิเทศและการติดตามที่ดี มีปัญหาด้านความก้าวหน้าทางวิชาชีพ

8. ด้านนโยบายและแผน มีปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากผู้บริหารไม่ตระหนักถึงการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการและนโยบายที่วางไว้ และนโยบายไม่ต่อเนื่องกัน

9. ด้านกลุ่มโรงเรียน มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนบุคลากรที่ให้บริการด้านวิชาการ ไม่สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และภารกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

10. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อยมาก กรรมการโรงเรียนไม่มาร่วมประชุมและร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นและขาดเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

## 2. การเรียนรู้ คือ หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาไทย

### 2.1 การเรียนรู้

การเรียนรู้มุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของผู้เรียน เป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่นานพอสมควร

เพราะฉะนั้น การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการเฉพาะบุคคลของผู้เรียนแต่ละคน ความสำนึกและความพร้อมของผู้เรียนจึงเป็นปัจจัยสำคัญ การเรียนรู้ที่แท้จริงจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสอนเป็นกระบวนการสำคัญ เพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ครูผู้สอนเปรียบเสมือนแหล่งความรู้หนึ่ง และเป็นผู้จัดการให้เกิดการเรียนรู้

โดยสรุปแล้ว การเรียนรู้คือกระบวนการการปลูกฝัง-ถ่ายทอด-ฝึกอบรม สิ่งต่อไปนี้คือ ความรู้ เจตคติ ความเข้าใจ ความเชื่อศรัทธา ระบบคุณค่า ระบบคุณธรรม การควบคุมและดูแลตนเอง ทักษะและการทำงานให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

### 2.2 การสอน

การสอน คือ กระบวนการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแก่ผู้เรียน เป็นกระบวนการกระตุ้นเร้า ชี้แนะ และช่วยเหลือให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

การสอนจึงถือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นเป้าหมายในการวางแผน ขจัดระบบ และวางทรัพยากร และบริหารการศึกษา

การสอนเป็นวิถี ส่วนการเรียนรู้ คือ จุดหมายปลายทาง ครูจึงมีความสำคัญเหลือเกินใน

## การปฏิรูปการศึกษาไทยในครั้งนี้

### 2.3 ประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การเรียนรู้

เป้าหมายของการเรียนรู้อยู่ที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรม  
ของ

ผู้เรียน ประเด็นต่อไปนี่จึงมีความสำคัญยิ่ง

(1) การเรียนรู้ในทฤษฎีอย่างเดียว หรือมีความรู้เกี่ยวกับเรื่อง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง  
เท่านั้น

ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน ต้องให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าจะลึกด้วย  
ตนเอง

จึงจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้

(2) ความเข้าใจในเรื่องใดชิ้นอยู่กับระดับความเชื่อต่อสิ่งนั้นด้วย ความเชื่ออาจเชื่อ  
ผิดหรือถูกก็ได้ ครูผู้สอนจึงมีหน้าที่ชี้แนะให้ความรู้ที่ครบถ้วนและเป็นจริงแก่ศิษย์ผู้เรียน

(3) พฤติกรรมต่อสิ่งใดขึ้นกับการให้คุณค่าต่อสิ่งนั้นด้วย การให้คุณค่า คือ การ  
กำหนดค่าเปรียบเทียบที่บุคคลพึงมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ความรู้ใหม่ ประเด็นสังคมข่าวสารใด ๆ  
หรือทักษะต่าง ๆ ครูผู้สอนจึงต้องชี้แนะคุณค่าของสิ่งที่จะเรียนรู้แก่ศิษย์ผู้เรียนด้วย

(4) การเรียนรู้จะเกิดได้ดีก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีสมาธิและรู้จักควบคุมตนเอง ครูผู้สอนอยู่  
ในฐานะที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลให้ศิษย์ผู้เรียนรู้จักตนเอง รู้จักเป้าหมายการศึกษาและเป้าหมาย  
ชีวิต และรู้จักใช้เวลา แบ่งเวลา รวมทั้งชี้แนะอบรม สั่งสอนในการครองตนให้เกิดประโยชน์สูงสุด  
ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

### 2.4 รูปแบบของการเรียนรู้

(1) การบรรยาย(Lecture) โดยครูผู้สอน

(2) วิทยากรรับเชิญ(Invited Speaker) ให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียนใน  
ความเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือความชำนาญในฐานะผู้รับผิดชอบหรือผู้ประกอบการ

(3) ทีมผู้สอน(Team Teaching) ประกอบด้วยผู้สอนที่หลากหลายความคิดเห็น  
หรือหลากหลายความเชี่ยวชาญ เพื่อเสนอความรู้ที่ประสานกว้าง

(4) นักเรียนเป็นผู้สอน(Peer Teaching) มีรูปแบบการจัดหลากหลาย เช่น

- แบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากกันและกันในรูปของกลุ่มมิตร  
เพื่อน กลุ่มสัมมนา กลุ่มอภิปราย

- ชมรมสนใจพิเศษเฉพาะเรื่อง

- นักเรียนรุ่นพี่ที่เป็นพี่เลี้ยงนักเรียนรุ่นน้อง

(5) การระดมสมอง(Brain-Storming) เป็นการแสดงความคิดเห็นหลากหลายและเสรี โดย

ผู้เรียน เช่น เพื่อหาวิธีแก้ปัญหาแล้วจึงหาข้อสรุปรวม

(6) การอภิปรายกลุ่มย่อย(Small-Group Discussion) เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความเห็นโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมมากที่สุดในหัวข้อที่กำหนด

(7) การอภิปรายโดยกลุ่มวิทยากร(Panel Discussion) การนำเอาวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ มาร่วมอภิปรายในหัวข้อเดียวกัน โดยมีผู้นำอภิปรายเป็นผู้นำการประชุม

(8) การประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop) การประชุมเชิงปฏิบัติการต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดว่าจะให้ปฏิบัติการเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้สำเร็จตามเป้าหมาย เริ่มโดยการเชิญวิทยากรกลุ่มเล็กมาให้ความรู้แก่ผู้เข้าประชุมเพื่อเป็นการนำ แล้วจึงแบ่งกลุ่มผู้เข้าประชุมเป็นกลุ่มย่อยเพื่อฝึกปฏิบัติการ โดยมีวิทยากรประจำกลุ่มคอยให้ความเห็นหรือวิจารณ์ หรือชี้แนะจนกลุ่มสามารถปฏิบัติการแล้วเสร็จตามเป้าหมาย

(9) การสัมมนา(Seminar) เพื่อให้กลุ่มผู้เรียนขนาดเล็กได้ศึกษาลงลึกเฉพาะเรื่อง โดยการค้นคว้าจากเอกสารตำรา หรือการวิจัย

(10) การจำลองแบบและการเล่นเกมส์(Simulation and Games) เพื่อสร้างเรื่องหรือสร้างสถานการณ์จำลอง เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงประเด็นปัญหา

(11) การสาธิต(Demonstration) เพื่อแสดงกระบวนการ แสดงการปรากฏจริง หรือสร้างความเข้าใจจากหุ่นจำลอง

(12) กรณีศึกษา(Case Study) เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนจากกรณีที่เกิดขึ้นจริงในการประกอบการ อาจเน้นที่เหตุการณ์ ประเด็นหลักของกรณี ประวัติหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องก็ได้

(13) โครงการ(Project Work) มีการเตรียมโครงสร้างและรูปแบบของสาระการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาในโลกแห่งความเป็นจริง ทำให้กระบวนการเรียนรู้มาจากประสบการณ์จริง มีความหมาย มีเป้าหมายให้แรงกระตุ้นและสร้างความกระตือรือร้นได้เป็นอย่างดี

(14) การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานที่(On-Site Classes) นำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เช่น พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด หอดูดาว สวนพฤกษชาติ วนอุทยาน แหล่งท่องเที่ยว แหล่งโบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ และศาสนสถานอื่น ๆ สถานประกอบการ โรงงาน ฯลฯ

(อ้างอิง : Kimondollo, P.M., "Understanding the Dynamics of Teaching-Learning Interactions." Journal of Educaton 28(1) : 110-126.2001, Faculty of Education, Chiang

### 3. สำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

(1) เน้นการให้การศึกษาแก่ปวงชน(EDUCATION FOR ALL) ทั้งเด็ก เยาวชน วัยทำงาน และวัยสูงอายุ รูปแบบการศึกษาจึงต้องหลากหลาย และเหมาะสม

(2) เน้นการให้ทุกภาคส่วนในประเทศ ร่วมมือร่วมใจกันในการจัดการศึกษา(ALL FOR EDUCATION) ผู้ให้ศึกษามีทั้งรัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันต่าง ๆ เช่น ครอบครัว สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงงาน ฯลฯ

(3) ให้มีเอกภาพในการจัดการศึกษา

- หลอมรวมกระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นกระทรวงใหม่ คือ กระทรวงการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม(ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2545)

- รวมการศึกษาระดับอนุบาล ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน (BASIC EDUCATION) ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- รวมอุดมศึกษา เข้ามาอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการการอุดมศึกษา

- ให้มีสภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีหน้าที่กำหนดแผนและนโยบาย

การศึกษาของชาติ

(4) กระจายอำนาจความรับผิดชอบในการบริการการศึกษาไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

- กำหนดให้มีระบบเขตพื้นที่การศึกษา

- กำหนดรูปแบบการบริหารสถานศึกษา

(5) ให้มีผู้แทนของประชาชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา

(6) ปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(7) ปฏิรูประบบอาชีวศึกษา

(8) ปฏิรูประบบครู ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา

(9) ปฏิรูปการเรียนรูู้

#### 4. กล่าวโดยสรุป

- เป้าหมายสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาไทยในครั้งนี้ก็คือการปฏิรูปการเรียนรู้
- เป้าหมายของการปฏิรูปการเรียนรู้ ก็เพื่อให้คนไทยทุกคนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตอย่างทั่วถึง และอย่างมีคุณภาพ